

## ÇOCUĞUN DİNİ EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİNDE BİLGİSAYARIN YERİ VE ÖNEMİ

M. Akif KILAVUZ

### ÖZET

Günümüzde yeni bir iletişim çağının ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Kişisel bilgisayarlar bu iletişim çağının en önemli araçlarından birisidir. Dini duygu ve düşünce beynin yaratıcılık, sezgi ve bilinç kabiliyetlerinin merkezi olan sağ yarısı tarafından yönetilmektedir. Konuşma, kavrama ve bilme yetisi ise beynin sol tarafının, mantıklı ve metodolojik düşünmenin merkezi olan tarafın etkisi altındadır. Sesli ve görüntülü bilgisayar Din Eğitimi alanında kullanıldığında çocuğun hem zihinsel hem duygusal bakımdan dengeli bir şekilde yetişmesinde yardımcı olacaktır.

### SUMMARY

#### The Importance of Personal Computer in Religious Education of The Child

Religion appeals to the right side of the brain, the seat of creation and intuition. Verbal language and cognition and print appeal to the left side brain, the seat of ratiocination and logic. Personal Computers have many occasions for Religious Education.

Çağdaş teknolojinin en önemli iletişim araçlarından biri kişisel bilgisayarlardır. Eğitim bir iletişim sürecidir. İletişim olmaksızın eğitim yapmak imkansızdır. İletişim, iki birim arasında birbiriyle ilişkili mesaj alışverişidir. Günümüze kadar belli başlı dört iletişim kültüründen söz etmek mümkündür.

\* Yrd. Doç. Dr.; U.Ü. İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

1. Sözlü iletişim kültürü
2. Yazılı iletişim kültürü
3. Kitle iletişim kültürü
4. Çağdaş teknoloji iletişim kültürü

Sözlü iletişim kültüründe, öğretmen öğrenciyle konuşarak onu bilgilendirmeye çalışırken, yazılı iletişim kültüründe ise verilen bir metni yorumlayarak öğretmeye çalışır. Kitle iletişim kültüründe öğretmen sesli ve görüntülü araçlar kullanarak, öğrenme ile ilgili bir çevre meydana getirerek öğrenmeyi gerçekleştirir. Teknolojik iletişim kültüründe öğretmen, öğrencinin kendi eğitim sürecine aktif bir şekilde katıldığı kişisel bilgisayarlarla öğrenmeyi gerçekleştirir.<sup>1</sup>

Matbaanın icat edilmesiyle ortaya çıkan yazılı iletişim, öğrenmenin yaygınlaştırılmasında etkili olmuştur. Elektriğin de keşfedilmesiyle kullanım alanına giren sesli ve görüntülü kitle iletişim araçları insanlığın değişiminde ve eğitimin yaygınlaşmasında önemli çevresel etki meydana getirmiştir. XX. Yüzyılın en önemli teknolojik ürünlerinden biri olan bilgisayar ise öğretme ve öğrenme çevresini köklü bir şekilde değiştirmektedir. Sözlü, yazılı ve kitle iletişim kültürlerinde öğretme biçimi genellikle aktif, öğrenme biçimi ise pasiftir. Öğrenmede bireysel ilginin bulunması ve öğrencinin bu ilgi sonucu öğrenmeye aktif olarak katılmasının gerekliliği eğitimciler tarafından bir zorunluluk olarak görülmektedir. Öğrenmede bilgisayar kullanan öğrenci, kendi eğitim sürecine aktif olarak katılmaktadır.<sup>2</sup>

Bilgisayara fazla zaman ayıran çocukların edilgen kimseler olduğunu düşünmek de bu bakımdan doğru değildir. Bu yanlış kanaat bilgisayarın televizyon ile karıştırılmasından kaynaklanmaktadır. Televizyon seyredirken çocuk, pasif bir konumdadır, tek yönlü bir iletişim içindedir. Oysa çocuğun bilgisayarla olan iletişimi daha farklıdır. Bilgisayarla uğraşırken çocuk bilgi akımını kesme, denetleme, değiştirme ve silme imkanına sahiptir. Çocuk televizyonu sadece seyreder. Bilgisayar karşısında ise aktif olan tamamen kendisidir. Burada çocuk edilgen değil tam aksine öğrenmede çevresi ile etkin bir iletişime girmektedir.<sup>3</sup>

Bilgisayar etkileşimli bir iletişim aracı olduğu için öğrencinin etkinliklerine önceden belirlenmiş seçenek tepkilerinden birini ya da bir kaçını gösterebilmekte; öğrencinin tepkisine göre de yönlenmekte ve yönlendirilmektedir. Doğru tepkileri pekiştirmekte, yanlışlara göre

<sup>1</sup> Sarno,Ronald,A.,Using Media in Religious Education,Religious Education Press, Alabama, 1987, s.5.

<sup>2</sup> Sarno,age,s.12.

<sup>3</sup> Erkunt,Hamdi,"Bilgisayar ve Çocuğunuz".Yaşadıkça Eğitim,Mayıs-Haziran,1988, sy.3,s.26.

hazırlanmış ipuçlarını ve önerileri iletmektedir.<sup>4</sup> Böylece çocuk öğrenme sürecinde bir bakıma mükafat ya da ceza görerek daha kolay öğrenebilmektedir.

Günümüzde din eğitimi öğretmen merkezlidir. Öğrenciler genellikle pasif bir dinleyicidir. Bu da onların daha az katılımcı ve daha az sorumlu olmalarına yol açmaktadır. Halbuki öğrenme öğrencinin görevidir. Bilgisayar vasıtasıyla din eğitimine aktif bir şekilde katılan çocuk hevesle ve yürekle öğrenmeyi sürdürecektir.<sup>5</sup> Özellikle okulöncesi dönem çocuğu için din eğitiminin gayesi bilgi vermekten çok ilgi uyandırmak olmalıdır. Bu ilgi de dini motifleri olan bilgisayar oyunları ile daha kolay uyandırılabilir. Çünkü bu yaş çocuğunun en temel ihtiyaçlarından birisi de oyundur.

Bilgisayar oyun aracı olarak kullanılsa bile çocuğa pek çok olumlu davranışlar kazandırmaktadır. Çocuğun dikkat, algı, göz ve el koordinasyonunu sağlamakta ve muhakeme kabiliyetini geliştirmektedir.

Bilgisayarla çalışan çocukta sorumluluk duygusu da gelişmektedir. Çünkü yaptığı her hata ve başarı kendisininindir, yaptıklarının sorumluluğu kendine aittir. Bilgisayarla ilgilenen çocuk bu yüzden yaptığı her hatayı dış etkenlerde arayan, aşırı kaderci bir anlayışa değil, kendi iç dinamiklerine yönelen bir şahsiyet sahibi olacaktır.

Çocuk, kendi zihinsel faaliyetlerini yerine getiren bilgisayar karşısında pek çok şeyi kolaylıkla öğrenebilecektir. Öğrendiklerinin ve yapabildiklerinin yanında öğrenebileceği pek çok şeyin olduğunu farkına varacaktır. Bu da ona alçakgönüllü olmayı öğretecektir. Çocuk bu sorumluluk ve alçakgönüllülüğünü hayatın diğer alanlarına da aktaracaktır.

Bilgisayar başında vakit harcadığını düşündüğümüz çocukların yaptıklarının çoğu aslında anne baba ve öğretmenlerin yapmalarını istedikleri şeylerdir. Yeni bir oyun öğrenmenin bir problem çözmekten, bir kitap okumaktan veya bir resim çizmekten pek farkı yoktur. Çocuk bilgisayar başında, sınıfta arzu edilenden daha çok dikkat ve çaba harcamaktadır. Bu aletin çalışmasını öğrenmek ve programların işleyişini yönlendirebilmek çocukta özgüvenin ve öğrenme güdüsünün ortaya çıkmasına yol açacaktır. Böylece bilgisayarla ilgilenen çocuğun, içine kapanık, toplum dışına itilmiş olmasından endişe etmeye gerek yoktur. Bilgisayar karşısında başarılı olduğunu gören bazı içine kapanık çocukların kendilerine olan güvenleri artmakta ve toplum içine daha çok katılmaktadırlar. Ayrıca çocuk, bazı programları arkadaş ve aile üyeleriyle kullanması sonucu işbirliği içine girmekte, sıra beklemekte ve başkalarının haklarına saygı göstermeyi öğrenmekte ve sosyal bir çocuk olma fırsatı bulmaktadır.

<sup>4</sup> Baykal, Ali, "Eğitimde Bilgisayar: Yararları ve Yetersizlikleri", Yaşadıkça Eğitim, Mart-Nisan, 1991, sy.15, s.13.

<sup>5</sup> Sarno, age, s.149.

Bilgisayarın alışkanlık yaptığı da doğru değildir. Belki bilgisayarla tanıştığı ilk günlerde çocuk yoğun bir şekilde onunla ilgilenmekte, bir süre sonra ise ona daha az zaman ayırmaktadır. Televizyon ile karşılaştırıldığında bu zaman daha da azdır. Çocuk genellikle televizyon karşısında günde 3-4 saat harcarken bilgisayar karşısında ortalama 45 dakika harcamaktadır. Ayrıca bilgisayar kullanan çocuklar % 15 oranında daha az televizyon izledikleri tespit edilmiştir.<sup>6</sup>

Bilgisayar karşısında zaman harcayan çocuk hayatının ileriki yılları için de zaman kazanmış olacaktır. Bugün bilgisayar insan tarafından yapılan zahmetli ve zaman alıcı işleri yapabilecek bir kapasiteye sahiptir. Bu da ileride çocuğun kendisini yetiştirebilmesi, geliştirebilmesi, sosyal ve dini aktivitelere daha fazla zaman ayırabilmesi anlamına gelmektedir.

Bilgisayar çocuğun zihinsel ve duygusal gelişiminde de etkili olmaktadır. Son zamanlarda cd rom sürücüler ve ses kartlarının da yaygınlaşmasıyla bilgisayar insanların duygularına da hitap etmekte ve duygusal uyarılma da temin etmektedir.

Bilgisayarın insanın duygusal yönüne hitap etmesi din eğitimi açısından önemli fırsatlar ortaya koymaktadır. Psikolojik araştırmaların tespitlerine göre dini duygu ve düşünce beynin yaratıcılık, sezgi ve bilinç kabiliyetlerinin merkezi olan sağ yarısı tarafından yönetilmektedir. Konuşma, kavrama ve bilme yetisi ise beynin sol tarafının, mantıklı ve metodolojik düşünmenin merkezi olan tarafın etkisi altındadır.<sup>7</sup> Kitle iletişim araçları genellikle beynin sağ tarafına hitap ederken sesli ve görüntülü bilgisayar beynin her iki tarafına hitap etmektedir. Eğer bilgisayar din eğitiminin hizmetinde olursa çocuğun hem zihinsel hem duygusal bakımdan dengeli bir şekilde yetişmesine yardımcı olacaktır. Bu bakımdan özellikle uzun süreli eğitim programlarının ilgiyi dağıtmasını engellemek ve çocuğun dini duygularını uyarabilmek için uygun müziğin ve efektlerin kullanılması gerekmektedir.

## SINIRLILIKLARI

Bilgisayarın bahsedilen pek çok avantajlarının yanısıra bazı sınırlılıkları da vardır. Bilgisayar çocuğun dini şahsiyetinin oluşumunda tek başına belirleyici ve değiştirci bir unsur değildir. Belki çocuğun dini şahsiyetinin uyarılması, pekiştirilmesi ve güçlendirilmesinde yardımcı bir araçtır. Örgün eğitimin eksikliğini giderici, zenginleştirici ve tamamlayıcı niteliktedir. Bilgisayar çocukta öğrenme isteği, sürekliliği ve hareketliliği sağlar. Öğrenmede güdülenme meydana getirir. Bir başka deyişle ancak birey dini konularda ilgili ve istekli ise bu yolla uyarılabilir ve harekete

<sup>6</sup> Erkunt, agm, s.26.

<sup>7</sup> Sarno, age, s.150.

geçirilebilir. Yoksa çocuğun bilgisayar yardımıyla din fikrinin şekillenmesi mümkün değildir. Nasıl ki reklamcıların görevi bir ürünü pazarlamak değil, müşteri ile satıcı arasında ilişki kurmayı sağlamak ise belki de bilgisayar ve diğer kitle iletişim araçlarının görevi de din öğrencisini gerçek din eğitimcisi ile buluşturmak olmalıdır.<sup>8</sup>

Çocuk bilgisayardan öğrendiği bilginin doğru olup olmadığını öğrenebilmek için güvendiği kimselere sorma lüzumu hissedecektir. Bilgisayar eğitimde önemli bir destektir. Ancak öğretmene seçenek değildir.<sup>9</sup>

Bilgisayarın sağlayacağı bilgi, bireyin niteliğini ortalama olarak tahmin ederek ortaya konmuş bir bilgidir. Çocuk tabiri caizse elyordamı ile bilgi elde etmektedir. Bilgisayarla eğitim çocuğun ne bilmesi gerektiği noktasından başlamaktadır. Halbuki eğitim bireyin ne bildiği noktasından başlamalıdır.

Bilgisayarla öğrenilen bilgi her zaman uygulama alanına konulamaması sebebiyle de sınırlılık getirir. Belki bilgisayar yardımıyla çocuk nasıl abdest alınacağını nasıl namaz kılınacağını öğrenebilir. Onun gerçek dini kimliğinin oluşması için bu öğrendiklerini uygulamaya koyması gerekir. Çünkü insan şahsiyeti tecrübe ile gelişir. Bu tecrübe de başkalarının rehberliğine ve yol göstermesine ihtiyaç gösterir.

## SONUÇ

Çocuklara yönelik dini motifli bilgisayar programlarını gerek içerik, gerek kapsam ve gerekse sunuş tekniği açısından dikkat ve özenle hazırlanması gerekmektedir. Bilgisayar programcılarının bu kitlenin özelliklerini iyi bilmesi şarttır.

Geleneksel din dili soyut ve çocuk tarafından anlaşılması zor olduğu için onun bu dili kavramasında bazı güçlükler olabilir. Bunun için çocuğun din eğitimi sözlü ve yazılı kültür yerine bilgisayar ve diğer kitle iletişim araçlarıyla daha kolay gerçekleştirilebilir.

Çocuğa verilecek dini mesaj vaaz ve nasihat üslubuyla verilmediği için etki alanı da sınırlı kalmayacaktır. Din çocuğa direkt olarak değil de program içinde bir fon olarak verileceği için hayatın dokularında yer alacaktır. Bu tür yayınlar dinle ilgili olmayan çocuklara da yönelik olacağından daha geniş bir kitleye hitap etmiş olacaktır. Ancak bu tür programların gerçekleştirilmesi bir takım çalışmasını gerektirmektedir. Programların senaryolarını yazmak, ekranı süslemek, sesleri bestelemek, bildiriye düzenlemek, rolleri tasarlamak ve bunları çocuğun dini ve pedagojik gelişimini göz önünde bulundurarak gerçekleştirmek işbirliğini

<sup>8</sup> Sarno, age, s. 223.

<sup>9</sup> Baykal, agm, s. 14.

gerektirmektedir. Eğer uzmanlar bu işbirliği sonucunda çocuğun dini ve psikolojik gelişimine uygun programlar hazırlayabilirlerse çocuğun din dilini iletişim araçları diline aktarmış olacaklardır. Böylece bilgisayar yoluyla çocuğun dine yönelmesi daha kolay olacaktır.

Bilgisayarın ne gibi olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğunu tespit edebilmek için araştırmalara gerek vardır. Din eğitimcilerinin bu iletişim aracının din eğitimi açısından yetersiz olduğunu ifade etmekten çok bu araçtan nasıl yararlanılması gerektiğinin yollarını aramalıdır. Bu konuda üniversitelere, program yapımcılarına ve din eğitimcilerine büyük görevler düşmektedir.